

DOI 10.36074/09.10.2020.v4.17

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ З ВИКОРИСТАННЯМ БАНКІВСЬКИХ КАРТОК

ORCID ID: 0000-0001-9234-043X

Гелецька Ірина Олександрівна

канд. юрид. наук, заступник директора з навчальної, наукової роботи та міжнародного співробітництва
Галицький коледж імені В'ячеслава Чорновола

Маркевич Ростислав Мирославович

здобувач вищої освіти юридичного відділення
Галицький коледж імені В'ячеслава Чорновола

УКРАЇНА

Сьогодні безготівкові розрахунки являють собою юридичну форму реалізації компенсуючого еквіваленту, що набуває характеру грошового зобов'язання в договорах з передачі майна, виконання робіт, надання послуг. Сучасні традиції інформаційного суспільства, які сформувалися в Україні зумовили ускладнення існуючих і появу нових видів безготівкових розрахунків, в яких використані останні технологічні розробки людства.

Найбільш поширеною формою безготівкових розрахунків на сьогоднішній день є банківські платіжні картки. Такий специфічний вид розрахунків отримав свою популярність оскільки повністю відповідає встановленим вимогам сучасних технологій, належним чином забезпечує захист переказу грошових коштів, є досить зручним та ефективним інструментом для оплати товарів і послуг із використанням електронних платіжних засобів. У свою чергу, своєрідна система передачі прав на грошові кошти, складність таких відносин, незначний досвід цивільно-правового регулювання у сфері використання електронних коштів та платіжних засобів, відсутність одноманітної практики застосування цих відносин ставлять перед юристами-науковцями потребу у вирішенні проблемних питань.

Цілком погоджуємося з І. А. Безклубим, який вважає, що розрахункові відносини із використанням платіжних карток поєднують в собі цивільно-правову та фінансово-правову природу, штучний поділ якої може призвести до викривлення справжньої природи цих правовідносин [1]. Основою здійснення цивільно-правового регулювання в сфері банківських розрахункових операцій з використанням платіжних карток є принципи, методи, функції, механізми такого регулювання, норми Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), закони, банківські правила та звичаї, а також цивільно-правові договори.

Серед переваг використання платіжних карток, такі науковці, як О.С. Маковоз, Т. С. Передерій та А. Ю. Чмирь зазначили наступні:

1. Для населення (громадян):
 - зручність і простота процедури;
 - скорочення часу обслуговування;
 - зменшення кількості помилок при прийомі платежів;
 - одержання потрібної суми в будь-якому банкоматі або пункті видачі.
2. Для підприємств:

- зменшення терміну нарахування заробітної плати;
- зниження накладних витрат з обслуговування готівки;
- зниження ризиків збереження і транспортування готівки.

3. Для держави:

- зменшення витрат на виробництво банкнот і монет;
- зменшення витрат на касові операції, транспортування та зберігання;
- збільшення надходжень у місцеві та державні бюджети за рахунок більш повного оподаткування суб'єктів господарювання;
- зменшення тіньового сектору [2].

Ч.1 ст. 1088 ЦК України визначає законність додаткових форм безготівкових розрахунків [3], проте, на сьогоднішній день, оборот електронних грошових коштів із використанням банківських платіжних карток не врегульовано і вони продовжують бути об'єктом регулювання Законів України «Про банки і банківську діяльність», «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні», Постанов Правління Національного банку України (далі – НБУ) тощо. Зважаючи на те, що законодавець у вищезгаданій статті не встановив правовий режим «інших розрахунків», зокрема, з використанням банківських платіжних карток, а в такому механізмі вбачається чітка тенденція розвитку та ефективності регулювання розрахункових відносин, необхідним є вдосконалення цивільного законодавства даної сфери.

Звертаємо увагу на те, що З.П. Урусовою та О. Ю. Штепою були запропоновані конкретні заходи, необхідні для вирішення даного питання:

- законодавчо визначити зобов'язання підприємств послуг і торгівлі приймати оплату за товари й послуги з використанням платіжних карток;
- визначити на нормативному рівні відповідні категорії торговельних підприємств і критерії відповідно до яких ці підприємства сфери торгівлі та послуг мають право приймати платежі готівкою;
- законодавчо відкоригувати правила використання касових апаратів при здійсненні платежів з використанням платіжних карток;
- відповідні стандарти та технології повинні стати національними стандартами, широко використовуватись торгівлею та банками;
- організувати та проводити постійно відповідну роботу з підвищення правової грамотності населення;
- з боку держави необхідно приділяти пильну увагу заміні готівкових коштів інструментами безготівкового обігу [4].

Законом України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» визначено основні правила переказу грошових коштів за допомогою різних платіжних знарядь. Так ст. 1 цього Закону фіксує поняття «електронний платіжний засіб», характеризуючи його як платіжний інструмент, який надає його держателю можливість за допомогою платіжного пристрою отримати інформацію про належні держателю кошти та ініціювати їх переказ [5]. Інструкцією про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті, яка затверджена Постановою Правління НБУ від 21.01.2004 року № 22 встановлено, що, крім традиційних форм безготівкових розрахунків (за платіжними і інкасовими дорученнями, чеками, за акредитивом), існують безготівкові розрахунки в формі переказу електронних грошових коштів [6]. В свою чергу, ЦК України не передбачає жодних положень, які б визначали можливість здійснення безготівкових розрахунків та переказів електронних коштів із використанням електронних засобів платежу (банківських платіжних карток).

Вважаємо, що цивільно-правовий механізм регулювання безготівкових розрахункових відносин з використанням банківських платіжних карток є динамічною взаємодією усіх елементів правового впливу; дії усіх учасників таких відносин є узгодженими та забезпечують досягнення поставлених цілей і виконання завдань цивільно-правового регулювання в означеній сфері цивільно-правових відносин на усіх рівнях (етапах, стадіях) їх регулювання, реалізації і захисту.

Логічність, системність, структурний та функціональний взаємозв'язок, однакові цілі, законність та обґрунтованість є визначальними якісними характеристиками досліджуваного правового явища.

Якщо один або декілька елементів механізму перебуватимуть у русі, то це невідворотно потягне за собою зміни та рух усіх інших його елементів.

Зважаючи на наведене вище та з метою покращення функціонування всіх суб'єктів економічної діяльності, доцільним вбачається доповнення глави 74 ЦК України окремим параграфом під назвою «Розрахунки із застосуванням банківських платіжних карток», де встановити чітку взаємодію всіх елементів (способів, засобів, процедур) правового впливу, визначеність дій всіх учасників таких відносин, які забезпечують досягнення поставлених цілей і виконання задач цивільно-правового регулювання та захисту у визначеній сфері.

Список використаних джерел:

- [1] Безклубий, І. А. (2005). *Банківські правочини: цивільно-правові проблеми*. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет». Вилучено з
- [2] http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/MONOGRAFII_2011/BEZKLYBUY_2005.pdf
- [3] Маковоз, О. С., Передерій, Т. С. & Чмирь, А. Ю. (2017). Система захисту інформації платіжних карт в Україні. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Економічні науки*, (12), 140-149. Вилучено з http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkpuen_2017_12%282%29__22
- [4] *Цивільний кодекс України* (Закон України), № 435-IV (2020). Вилучено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n2>.
- [5] Урусова, З. & Штепа, О. (2020). *Проблеми використання платіжних карток в Україні та шляхи їх вирішення*. Вилучено з
- [6] http://www.rusnauka.com/34_VPEK_2012/Economics/1_121662.doc.htm
- [7] *Про платіжні системи та переказ коштів в Україні* (Закон України). № 2346-III. (2020). Вилучено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2346-14#Text>
- [8] *Про затвердження Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті* (Постанова Національного банку України). № 22. (2020). Вилучено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0377-04#Text>